

ลักษณะ 1 ข้อความทั่วไป

(1) ประวัติ ความรับผิดชอบทางแพ่งลักษณะละเมิดเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ แทบทุกประเทศจะวางหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่ไว้เช่นเดียวกัน เป็นเรื่องแตกต่างกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะอื่น ๆ เช่น กฎหมายครอบครัวที่มีกฎหมายมาจากธรรมเนียมประเพณีของแต่ละประเทศ ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกที่ร่างกฎหมายแพ่งขึ้นเป็นประมวล คือได้ร่างขึ้นใน ปี ค.ศ. 1804 ก็ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับละเมิดไว้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าเรื่องละเมิดนั้นได้เป็นที่รู้จักและรู้ถึงความสำคัญมาเป็นเวลานานแล้วในต่างประเทศ หลักเกณฑ์ว่าการกระทำใดเป็นละเมิดตามกฎหมายฝรั่งเศสแตกต่างกับละเมิดของอังกฤษ ละเมิดของอังกฤษมีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายโรมัน คือมีการจำกัดชนิดของความรับผิดว่าอย่างไรเป็นความรับผิดฐานละเมิด แต่ถึงกระนั้นอังกฤษได้ยอมรับว่านอกจากที่ได้บัญญัติชนิดความรับผิดว่าอย่างไรเป็นละเมิดแล้ว ยังยอมรับอีกว่าการกระทำที่นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้นี้ก็อาจเป็นความผิดฐานละเมิดได้เช่นกัน

ต่อมาใน ค.ศ. 1896 ประเทศเยอรมันได้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งขึ้น ได้ดำเนินสายกลางโดยนำหลักเกณฑ์ละเมิดของฝรั่งเศสและอังกฤษมาประกอบการพิจารณา จึงได้เกิดกฎหมายลักษณะละเมิดในแนวใหม่ขึ้น ครั้นประเทศไทยร่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปี พ.ศ. 2468 ในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะละเมิดนั้น กรรมการร่างกฎหมายได้เล็งเห็นว่าในเรื่องละเมิดนี้ กฎหมายเยอรมันได้บัญญัติไว้ชัดเจนจึงได้นำมาเป็นบรรทัดฐาน

ก่อนที่จะได้มีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะ
นี้ในปี พ.ศ. 2463 นั้น ในประเทศไทยแต่เดิมมาเข้าใจกันแต่เพียงว่า
ละเมิด ได้แก่การกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมายชนิดหนึ่งเท่านั้น และ
ผู้กระทำความผิดนี้ต้องเสียเงินให้แก่ท้องพระคลัง ซึ่งเท่ากับถือว่าละเมิด
เป็นความผิดอาญาชนิดหนึ่ง มิใช่เป็นมูลหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน การกระทำใดก็ตามที่ได้ก่อให้เกิด
ความเสียหายแก่ทรัพย์สินและร่างกายของบุคคลตามกฎหมายที่ปรากฏ
ในสมัยก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากได้เรียกว่าละเมิดไม่
หากแต่เรียกกันว่า “ ประทุษร้ายทางแพ่ง ” และได้เรียกเช่นนั้นเรื่อยมาจน
กระทั่งประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อ พ.ศ. 2468
ส่วนคำว่า “ ละเมิด ” นั้นหากจะค้นดูในกฎหมายเก่าของไทยก็พอจะพบ
อยู่บ้างโดยเขียนเป็นว่า “ เลเมิด ” แต่ก็ถือว่าเป็นการทำละเมิดต่อแผ่นดิน
อันเป็นความผิดอาญาลักษณะหนึ่ง ดังที่กล่าวมาแล้ว เช่นใช้คำว่า “ เลเมิด
พระราชอาญา หรือเลเมิดพระราชกำหนดกฎหมายบมิยามิเกรง ฯลฯ ”
ความหมายของคำว่าละเมิดที่ใช้ในปัจจุบัน มีลักษณะใกล้เคียงกับคำว่า
ประทุษร้ายทางแพ่งยิ่งกว่าอย่างอื่น ในสมัยโบราณครั้งใช้กฎหมายตรา
สามดวงหรือกฎหมายก่อนหน้านั้นขึ้นไป การเรียกร้องให้ชดใช้ค่าทำขวัญ
แก่ผู้เสียหายในทำนองทางแพ่ง นอกเหนือไปจากการลงโทษทางอาญาก็
พอมียุ่บ้างแต่เรียกต่าง ๆ กันไป เช่นเรียกว่าสินไหม ดังตัวอย่างว่า “ ให้
ไหมเป็นสินไหมกิ่งพิไนยกิ่ง ” พิไนยนั้นเป็นค่าปรับเข้าท้องพระคลัง
จัดเป็นโทษอาญา เหมือนไหมปรับตามประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน
ส่วนสินไหมนั้นถือว่าเป็นโทษทางแพ่งที่ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย
อนึ่ง การคิดค่าปรับไหมในเวลาต่อมาได้มีการคิดตามศักดิ์ินา

ทุกวันนี้เข้าใจกันได้ว่า “ ละเมิด ” คือการทำให้เขาเสียหาย
โดยการลวงสิทธิผิดหน้าที่อันมีโทษทางแพ่ง ผู้เสียหายมีสิทธิจะเรียกร้อง
ค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดเพื่อชดใช้แก่ตน การที่รัฐลงโทษทางอาญานั้น
เป็นเรื่องที่รัฐจะเยียวยาสังคมและป้องกันการแก้แค้นทดแทน แต่ผู้

กระทำผิดควรรับผิดชอบผู้เสียหายด้วย นอกเหนือไปจากความรับผิดชอบ
สังคม ลักษณะเช่นนี้เองที่กฎหมายให้มาเรียกร้องกันในทางแพ่ง โดยเรียก
ว่า “ละเมิด” เช่น ก. คีตีสระระ ข. จนได้รับบาดเจ็บ หากกฎหมาย
จะลงโทษ ก. เพียงเอาไปจำคุกหรือปรับก็ดูยังไม่ยุติธรรมพอ เพราะ
ไม่ได้ทำให้ ข. หายเจ็บไปได้ ข. จึงอาจอาศัยสิทธิทางแพ่ง
เรียกร้องค่ารักษาพยาบาลหรือค่าทำขวัญได้ โดยอาศัยมูลละเมิดนี้เอง
มีข้อควรสังเกตว่าการกระทำบางอย่างอาจเป็นทั้งความผิดทางแพ่งและ
ความผิดทางอาญาได้ เช่น ความผิดฐานบุกรุก แต่การกระทำบางอย่าง
อาจไม่เป็นความผิดทางอาญา แต่เป็นความผิดในทางแพ่งอย่างเดียวก็ได้
เช่น การทำให้เสียหายโดยประมาท และในขณะเดียวกันการกระทำบาง
อย่างอาจเป็นความผิดทางอาญาแต่ไม่ได้เป็นความผิดทางแพ่งก็ได้ เช่น
การขับรดฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการจราจรทางบก ซึ่งไม่ได้ทำให้ใคร
เสียหายโดยตรง เป็นต้น

ในสมัยก่อน กฎหมายเกี่ยวกับละเมิดนี้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ
ยิ่งกว่ากฎหมายเกี่ยวกับสัญญา ทั้งนี้เพราะในสมัยโบราณนั้น การ
อุตสาหกรรม การพาณิชย์กรรม การคมนาคมยังไม่เจริญเท่ากับในสมัย
ปัจจุบัน การทำสัญญาก็ยังไม่แพร่หลาย ฉะนั้นกฎหมายจึงมุ่งแต่เฉพาะ
ในด้านการให้ประกันความมั่นคงของบุคคล ไม่ให้ล่วงสิทธิซึ่งกันและกัน

แต่เดิมเมื่อบุคคลหนึ่งก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่น ผู้ซึ่งได้
รับความเสียหายก็ชอบที่จะได้แก้แค้น กระทำให้ผู้ก่อความเสียหายนั้นได้
รับความเสียหายในทำนองเดียวกันเป็นการตอบแทน อย่างที่เรียกกันว่า
An eye for an eye, a tooth for a tooth หรือ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน”
ต่อมาความคิดนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยรัฐจะเป็นผู้เข้ามาทำการแก้
แค้นแทน คือรัฐเป็นผู้กำหนดข้อบังคับให้มีการทำขวัญผู้เสียหาย และใน
บางครั้งถ้าการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหาย กระทบกระเทือนต่อ
มหาชนด้วย นอกจากจะต้องใช้ค่าทำขวัญให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ผู้กระทำ
ผิดยังต้องได้รับโทษทางอาญาอีก

ปัจจุบันนี้จำนวนคดีที่เข้าสู่ศาลส่วนแพ่งเป็นจำนวนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกระทำละเมิด บางครั้งก็ฟ้องรวม ๆ ไปว่าเป็นทั้งละเมิดและผิดสัญญา เพราะเป็นมูลให้คดีใช้เงินบรรเทาความเสียหายกันได้ง่ายที่สุด นอกจากนี้ในบางกรณีการทำความผิดเพียงกรรมเดียว โจทก์อาจฟ้องทั้งทางอาญาและทางแพ่ง ดังที่เดิมเรียกว่า “อาญาสินไหม” หรือในปัจจุบันเรียกว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา” ความสำคัญในเรื่องละเมิดมีมากมายหลายประการดังนี้ จึงควรทำความเข้าใจให้ดี เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวันมากที่สุดเรื่องหนึ่ง

(2) ความหมายของคำว่า “ละเมิด” คำว่า “ละเมิด” นั้นได้มีนักนิติศาสตร์หลายท่านได้พยายามให้คำนิยามของคำนี้ แต่ในความเห็นของผู้เขียนคิดว่าไม่มีว่าท่านผู้ใดจะให้คำนิยามที่เหมาะสมที่สุดเท่ากับท่าน Sir Percy Winfield ซึ่งได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "Tortious liability arises from the breach of a duty primarily fixed by law; such duty is towards persons generally and its breach is redressible by an action for unliquidated damages"⁽¹⁾ หมายความว่า ความรับผิดทางแพ่งเกิดจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นเบื้องต้น และหน้าที่นั้นเป็นหน้าที่ของบุคคลทั่วไป และการไม่ปฏิบัติหน้าที่นั้น ก่อให้เกิดความเสียหายที่ผู้หนึ่งจะต้องรับผิด ความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย อาจกล่าวได้โดยสรุปว่า “ละเมิด” คือ (1) การกระทำผิดกฎหมายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ หรือ (2) การก่อให้เกิดเหตุการณ์ใดอันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย และ (3) ทั้งการกระทำหรือเหตุการณ์นั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอาจกำหนดจำนวนได้แน่นอนหรือไม่แน่นอน และความเสียหายนั้นจะเป็นตัวเงินหรือไม่ เช่น ก. เอาหนังสือ LA 208 ของ ข.ไป เห็นได้แน่นอนว่า ข. ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนแน่นอน ก็จะต้องซื้อหนังสือใหม่ ในกรณีที่ความ

¹ Winfield, Province of the low Tort, p. 32

เสียหายไม่อาจกำหนดจำนวนได้แน่นอน เช่น คำทำร้ายร่างกายเขี้ยวบาด เจ็บ เขี้ยวต้องทนทุกข์ทรมาน ความทนทุกข์ทรมานนี้เป็นความเสียหาย เป็นจำนวนไม่แน่นอน และที่ว่าไม่ว่าความเสียหายจะคิดเป็นค่าเงินได้หรือไม่ก็ได้ นั่น กล่าวคือ ความเสียหายที่ไม่อาจคิดเป็นค่าเงินได้ก็คือ ความเสียหายที่ไม่อาจตีราคาเป็นเงินได้ เช่น ทำให้ร่างกายพิการหรือ ทำให้เสียอนามัย ส่วนความเสียหายที่คิดเป็นค่าเงินได้นั้น ได้แก่ ค่าซ่อมแซมตัวทรัพย์สิน หรือค่าขาดอุปการะ เป็นต้น ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายหรือผู้ต้องรับผิดชอบในการกระทำหรือเหตุการณ์นั้น จำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ได้รับความเสียหาย โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้กระทำจะประสงค์ให้การกระทำนั้นเกิดผลทางกฎหมายหรือไม่ คือ กฎหมายบังคับให้ผู้กระทำนั้นเป็นหนี้ที่จะต้องชดใช้แก่ผู้เสียหาย ฉะนั้น จึงเรียกได้ว่า “ละเมิด” เป็นบ่อเกิดแห่งหนี้หนึ่ง ซึ่งก่อนมีการละเมิดยังไม่มียุติเมื่อมีละเมิดแล้วจึงมีหนี้ คือจะต้องมีการชดใช้ค่าเสียหาย ดังที่เรียกกันว่าเป็นหนี้ที่เกิดโดยผลกฎหมายมิใช่โดยเจตนาก่อนนี้ ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าละเมิดได้แก่การกระทำหรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิด ความเสียหาย จึงใคร่ขอยกตัวอย่างในที่นี้ให้เห็นว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่า การกระทำหรือเหตุการณ์ใดก่อให้เกิดความเสียหายที่จะต้องมีการรับผิดชอบ ที่นี้ คือ ตัวอย่างการกระทำที่เป็นละเมิด เช่น ก. จงใจตีศีรษะ ข. ก. จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ ข. โดยผลของกฎหมาย หรือคำขั้บรถ โดยประมาทเดินเลื้อยชนขาถึงแก่ความตาย คำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้แก่ทายาทของขา ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงว่า ก. หรือคำจงใจจะให้ตน ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ ข. หรือแก่ทายาทของขาหรือไม่ ทั้งนี้ ก็ เพราะว่าการตีศีรษะของ ก. หรือการขั้บรถของคำ ถือว่าเป็นการกระทำที่ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ตัวอย่างเหตุการณ์ที่เป็นละเมิดเช่น ก. เป็นเจ้าของต้นไม้อยู่ข้างเรือน ข. ข. ทราบว่าต้นไม้ที่นั้นรากชำรุดอาจล้มลงมาได้ถ้าถูกลมพัดแรง ๆ จึงบอกให้ ก. ตัดต้นไม้ที่นั้น แต่ ก. เพิกเฉย วัน หนึ่งพายุพัดจัดเป็นเหตุให้ต้นไม้โค่นล้มลงทับเรือน ข. ก. ต้องรับผิดชอบ

ในความเสียหายที่เกิดขึ้น แม้ว่ากรณีที่ต้นไม้นั้นหาใช่เป็นการกระทำของ ก. ไม่ แต่เป็นเพราะมีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นต้นไม้อจึงล้ม

(3) ละเมิดเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ “หนี้”⁽¹⁾ อาจเกิดขึ้นได้ด้วย เหตุหลายประการ นอกจากเกิดจากนิติกรรมสัญญา ละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรถได้ และเหตุประการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษแล้ว⁽²⁾ จะเห็นว่าบ่อเกิดสำคัญของหนี้รองลงมาจากนิติกรรมสัญญาก็คือ “ละเมิด” ที่กฎหมายจัดว่าเป็นหนี้ในนิติเหตุชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคลอันผิดกับนิติเหตุชนิดอื่น เช่น จัดการงานนอกสั่งหรือลากมิควรถได้ และผิดกับนิติเหตุชนิดอื่นที่อาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เช่น การเกิด การตาย เป็นต้น บุคคลใดต้องรับผิดชอบในมูลละเมิด บุคคลนั้นย่อมมีความผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องชำระหนี้ คือ ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการละเมิดนั้น

(4) ความรับผิดชอบ เมื่อบุคคลใดทำให้บุคคลอื่นเสียหาย ผู้กระทำต้องรับผิดชอบ จึงควรทำความเข้าใจ ณ ที่นี้ว่า ความรับผิดชอบมีความหมายอย่างใด โดยทั่วไป ความรับผิดชอบคือพันธะของบุคคลที่จะต้องได้รับโทษหรือผลร้ายอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือจะต้องซ่อมแซมความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนได้ก่อให้เกิดขึ้น เพราะได้กระทำการแตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย เป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม หรือได้กระทำให้เพื่อนบ้านได้รับความเสียหายโดยที่ตนไม่มีอำนาจที่จะกระทำได้ ความรับผิดชอบนี้อาจเป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมหรือความรับผิดชอบตามกฎหมายก็ได้

ความรับผิดชอบทางศีลธรรม หมายความว่าผู้กระทำผิดได้รับโทษทางจิตใจเกิดขึ้นภายในตนเอง ไม่เกี่ยวกับโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น

---

¹ หนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับ พ.ศ. 2466 ให้คำจำกัดความไว้ว่า อันว่าหนี้ นั้น โดยนิคินัยว่าเป็นความเกี่ยวพันอันบุคคลคนเดียวหรือหลายคน ฝ่ายหนึ่งเรียกว่าถูกหนี้ จำต้องส่งมอบทรัพย์สินก็ดี หรือทำการหรือเว้นทำการใดๆ ให้แก่บุคคลเดียวหรือหลายคน อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้

² เช่นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1351

คำทำร้ายร่างกายแดงแม้ว่าจะยังไม่ถูกกฎหมายบ้านเมืองลงโทษ แต่คำก็
เกิดความไม่สงบสุขรู้ว่าสิ่งที่ตนทำไม่ถูก หรือเกิดความหวาดกลัวว่าวัน
หนึ่งตนอาจถูกแดงฟ้องร้องได้

ความรับผิดทางกฎหมาย หมายความว่า การที่ผู้กระทำความ
ผิดจะต้องถูกลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่ง ความรับผิดทางกฎหมายนั้น
แบ่งออกได้เป็นหลายชนิด เช่น

1. ความรับผิดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ
2. ความรับผิดตามกฎหมายปกครอง
3. ความรับผิดในทางอาญา
4. ความรับผิดในทางแพ่ง

แต่ในที่นี้จะใคร่ขอชี้แจงเฉพาะความรับผิดที่เป็นหลักสำคัญ
ควรรู้ขั้นต้นคือความรับผิดทางอาญาและความรับผิดในทางแพ่งเท่านั้น คือ

ความรับผิดในทางอาญา หมายถึง การที่ผู้กระทำความผิด ได้
กระทำการอันเป็นความผิดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในขณะกระทำ
ความผิด และบุคคลนั้นจะต้องถูกลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้ คือ
ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน⁽¹⁾

ความรับผิดในทางแพ่ง หมายถึง การที่ผู้กระทำความผิด
จะต้องถูกบังคับให้ชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนในเมื่อตน
ทำให้ผู้อื่นเสียหาย

(5) ลักษณะต่าง ๆ ของความรับผิดในทางแพ่ง ความรับผิด
ในทางแพ่ง *Civile Responsabilité* นั้นมี 5 ลักษณะ คือ

5.1 *ความรับผิดในลักษณะสัญญา* กล่าวคือเมื่อได้มี
ข้อตกลงกันไว้อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว คู่กรณีต้องปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ๆ
ฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามย่อมจะต้องรับผิด (*Responsabilité contractuelle*) เช่น
คำทำสัญญากู้เงินขาว ครั้นครบกำหนด คำไม่ชำระเงินให้ขาว คำต้อง
รับผิดตามสัญญา

---

¹ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18

5.2 ความรับผิดชอบในลักษณะละเมิด กล่าวคือเมื่อได้มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาได้รับความเสียหาย ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ (Responsabilité delictuelle) เช่น แดงโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เดินชนหางของแม่ค้า ทำให้สิ่งของของแม่ค้าเสียหายแดงต้องรับผิดชอบ เพื่อละเมิดต่อแม่ค้านั้น

5.3 ความรับผิดชอบในลักษณะจัดการงานนอกสั่ง⁽¹⁾ ได้แก่ การที่บุคคลหนึ่งเข้าไปทำกิจการของผู้อื่นโดยเจ้าของกิจการเขาไม่ได้ว่าขานวานใช้ เช่น ก. ปิดบ้านไว้และเดินทางไปด้วยจังหวัด วันหนึ่งพายุพัดจัดทำให้หลังคาบ้านของ ก. ปลิวไป ถ้าปล่อยทิ้งไว้จะทำให้ทรัพย์สินของ ก. ที่อยู่ในบ้านเสียหาย คำเพื่อนบ้านจึงไปซ่อมแซมหลังคาบ้านของ ก. เช่นนี้ เมื่อ ก. กลับมา ก. จำต้องใช้เงินที่จ่ายไปในการซ่อมแซมหลังคาบ้าน

5.4 ความรับผิดชอบในลักษณะลาภมิควรได้⁽²⁾ ได้แก่ การได้ทรัพย์สินสิ่งใดมาโดยปราศจากมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมาย เช่น ก. ส่งทรัพย์สินให้ ข. โดยเข้าใจผิดว่า ข. เป็น ค. ซึ่งเป็นเจ้านี่ของตน ดังนี้ ก. ฟ้องให้ ข. คืนทรัพย์สินได้ เพราะ ข. ได้รับทรัพย์สินไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างตามกฎหมายได้

5.5 ความรับผิดชอบตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ⁽³⁾ กล่าวคือ กฎหมายได้บัญญัติให้การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นความผิด เช่น ที่ดินของดำติดกับที่ดินของขาว ดำปลูกบ้านโดยสร้างระเบียงล้ำเข้าไปในที่ดินของขาวโดยสุจริต ดังนี้ดำต้องรับผิดชอบต่อขาวตามกฎหมาย หรือ ก. เป็นชู้กับ ข. ภรรยา ค. ต่อมา ก. จึงฟ้องหย่าจาก ข. ศาลพิพากษาให้หย่า ค. ย่อมฟ้องเรียกค่าทดแทนจาก ข. และชายชู้ได้โดยผลแห่งกฎหมาย⁽⁴⁾ นอกจากนี้ยังมีหนี้อื่น ๆ อีก เช่น หนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายและหนี้ตามประมวลกฎหมายรัชฎากร เป็นต้น

---

(1)+(2) นักกฎหมายบางท่านเรียกความผิดชนิดนี้ ความรับผิดชอบคล้ายสัญญา Quasi-contract

³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1312

⁴ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1523

(6) ความรับผิดชอบในลักษณะละเมิด บุคคลอาจมีความรับผิดชอบในลักษณะละเมิดได้หลายประการ คือ

6.1 ต้องรับผิดชอบเพราะการที่ตนเองไปกระทำการละเมิดต่อบุคคลอื่นโดยตรง⁽¹⁾ เช่น ก. ทำร้ายร่างกาย ข. โดยจงใจ ก. มีความรับผิดชอบในฐานะทำละเมิดต่อร่างกาย ข. หรือ ก. กล่าวต่อหน้าบุคคลหลายคนว่า “ข้าราชการทุกคนในแผนกนี้เลวมาก” ถือว่า ก. ทำละเมิดต่อข้าราชการทุกคนในแผนกนั้น ถ้าข้าราชการในแผนกนั้นมีจำนวนไม่มาก เช่น 5 คน 10 คน เป็นต้น

6.2 ต้องรับผิดชอบเพราะบุคคลบางคนซึ่งมีความผูกพันอยู่กับตนไปกระทำละเมิดต่อบุคคลอื่น⁽²⁾ เช่น ดำเป็นลูกจ้างขับรถยนต์ของเจิว เจิวใช้ให้ดำขับรถไปส่งตนยังสถานที่ทำงาน ระหว่างทางดำขับรถโดยประมาทเลนเล่อชนแดงบาดเจ็บ นอกจากถือว่าดำทำละเมิดต่อร่างกายแดงและดำต้องรับผิดชอบต่อแดงแล้ว กฎหมายยังถือว่าเจิวเองก็ต้องร่วมรับผิดชอบในการทำละเมิดของดำอีกด้วย

6.3 ต้องรับผิดชอบเพราะสัตว์ที่อยู่ในความดูแลของตนไปทำความเสียหายแก่บุคคลอื่น⁽³⁾ เช่น ก. เลี้ยงสุนัขคุไว้ตัวหนึ่ง สุนัขของ ก. กัด ข. บาดเจ็บ ก. ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ ข. โดยถือเสมือนว่า ก. ทำละเมิดต่อ ข. และ

6.4 ต้องรับผิดชอบเพราะทรัพย์สินของตนหรือที่อยู่ในครอบครองดูแลรักษาของตน ได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น⁽⁴⁾ เช่น ดำซึ่งเป็นผู้อยู่ในบ้านนำกระถางต้นไม้ไปไว้บนระเบียงบ้าน กระถางต้นไม้ตกลงมาโดนศีรษะชาวซึ่งกำลังเดินผ่านหน้าบ้านดำ เช่นนี้ ดำต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชาวถือเสมือนดำทำละเมิดต่อชาว

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 ลักษณะของความรับผิดชอบเช่นนี้ ตามหลักกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เรียกว่าความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) ดังจะได้อธิบายต่อไป

³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433

⁴ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 434

บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการทำละเมิดย่อมได้รับการรับรองจากกฎหมายให้มีฐานะเป็นเจ้าหนี้ มีสิทธิเรียกร้องต่อบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดในฐานะที่บุคคลนั้นเป็นลูกหนี้ ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดจึงเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญเพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นง่ายและเสมอในชีวิตประจำวัน

(7) ความรับผิดชอบทางละเมิดต่างกับความรับผิดชอบทางอาญา ความรับผิดชอบทางละเมิดต่างกับความรับผิดชอบทางอาญา ในลักษณะที่สำคัญ ๆ คือ

7.1 ความรับผิดชอบทางละเมิด กฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เอกชนคนใดคนหนึ่ง ซึ่งได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่นโดยเฉพาะ ความเสียหายได้เกิดขึ้นอย่างไรก็ตามกฎหมายก็ต้องการที่จะให้เขาได้รับการชดใช้ในความเสียหายอย่างนั้น ถ้าทำให้คืนสภาพเดิมไม่ได้ก็พยายามที่จะให้ใกล้เคียงกับสภาพเดิมมากที่สุด ส่วนความรับผิดชอบทางอาญา มีวัตถุประสงค์ต่างกับความรับผิดชอบทางละเมิด ความรับผิดชอบทางอาญาเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะโทษประหารชีวิตจำคุก กักขัง ปรับหรือริบทรัพย์สิน กฎหมายมุ่งจะบำบัดความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนเป็นส่วนรวม เพราะเมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาขึ้นมาครั้งใด ชุมชนก็ย่อมได้รับการกระทบกระเทือนทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงคือความสงบเรียบร้อยหรือผลประโยชน์ของชุมชน ได้รับความกระทบกระเทือนเพราะการกระทำอันนั้น ในทางอ้อมคือการกระทำอันนั้นจะเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่บุคคลอื่นต่อไปภายหน้า โดยเหตุนี้กฎหมายจึงต้องลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญาเพื่อให้ผู้กระทำเข็ดหลาบ และเป็นการยับยั้งบุคคลอื่นไม่ให้เอาอย่าง การกระทำอันใดที่กฎหมายถือว่าเป็นความผิดอาญา ส่วนมากการกระทำอันนั้นจะเป็นละเมิดด้วย ทั้งนี้เพราะนอกจากการกระทำอันนั้นจะไปกระทบกระเทือนต่อชุมชนโดยส่วนรวมตามที่กฎหมายบัญญัติแล้ว⁽¹⁾ ยังจะไปทำให้เกิดความเสียหายต่อ

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 421 ประกอบมาตรา 433 และมาตรา 444

เอกชนคนใดคนหนึ่งอีกเป็นส่วนตัวด้วย เช่น ก. ทำร้ายร่างกาย ข. จนได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ก. มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งปรับทั้งจำ⁽¹⁾ ในขณะเดียวกันการกระทำของ ก. ทำให้ ข. ต้องได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย ต้องรักษาพยาบาลบาดแผลเป็นเหตุให้ต้องเสียค่าใช้จ่าย ต้องเสียเวลาประกอบอาชีพ ต้องได้รับความทุกข์ทรมานจากความเจ็บปวด เช่นนี้ ก. ต้องรับผิดชอบในการทำลายละเมิดต่อ ข. และต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ ข.

ในที่นี้ ใครจะเน้นอีกครั้งว่า เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า วัตถุประสงค์ของการกำหนดให้ผู้กระทำผิดในมูลละเมิดต้องชดเชยค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนแตกต่างจากวัตถุประสงค์ของการกำหนดให้ผู้กระทำผิดในกรณีกระทำผิดตามกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ในขณะที่ความรับผิดทางอาญามุ่งจะลงโทษหรือแก้ไขความประพฤติตลอดจนทัศนคติของผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ ความรับผิดทางละเมิดกลับมุ่งที่ตัวผู้เสียหายเป็นสำคัญว่าผู้เสียหายซึ่งถูกกระทำการล่วงสิทธิผิดหน้าทีนั้นเสียหายอย่างไรและควรได้รับค่าชดเชยเพื่อบรรเทาความเสียหายอย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่งการลงโทษผู้กระทำละเมิด มิใช่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกฎหมายลักษณะละเมิด ข้อความที่กล่าวมานี้ ถือว่าเป็นทฤษฎีหรือปรัชญาว่าด้วยความรับผิดทางแพ่ง (Concept of Civil Liability) ซึ่งจากทฤษฎีดังกล่าวนี้เองทำให้เกิดแนวความคิดวิวัฒนาการต่อไปอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในส่วนที่ว่าด้วยการคิดคำนวณค่าเสียหายและการชดเชยค่าเสียหาย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดและสมควรนำมากล่าว ณ ที่นี้พอเป็นพื้นฐานก็คือ ทฤษฎีที่ว่าความรับผิดทางละเมิดมิใช่เป็นเรื่องที่กฎหมายมุ่งจะลงโทษผู้กระทำผิด ทำให้เกิดหลักว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ผู้กระทำผิดควรต้องรับผิดชอบชดเชยเฉพาะเท่าที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจริงเท่านั้น ผู้กระทำผิดไม่ควรถูกบังคับให้ชดเชยค่าทำขวัญหรือค่าสินไหมทดแทนอื่นใดซึ่งมิใช่เป็นค่าของความเสียหายที่แท้จริง เพราะ

---

¹ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295

การบังคับให้ผู้กระทำผิดต้องเสียค่าทำขวัญหรือค่าปลอบใจ นอกเหนือไปจากค่าเสียหายที่แท้จริง เท่ากับเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดนั่นเอง ซึ่งความรับผิดในประการหลังนี้ นักกฎหมายบางฝ่ายเห็นว่า ไม่แตกต่างกับโทษปรับในทางอาญาประการใด จะผิดกันก็แต่แทนที่ผู้กระทำผิดจะต้องชำระแก่รัฐ กลับต้องชำระแก่ผู้เป็นโจทก์ในคดีแพ่งแทน

นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งว่า ในประเทศทางฝ่ายสังคมนิยมนั้น ความคิดเรื่องความรับผิดทางละเมิดยังได้วิวัฒนาการไปไกลถึงขนาดว่า เมื่อถือว่าความรับผิดทางละเมิดมิใช่ “โทษ” ที่กฎหมายมุ่งจะเอาผิดแก่ผู้กระทำการละเมิด แต่ถือเป็นเรื่องที่ผู้เสียหายควรต้องได้รับชดเชยเป็นข้อสำคัญเสียแล้วเช่นนี้ การที่ผู้เสียหายจะได้รับชดเชยจากใครจึงไม่เป็นสาระสำคัญ ขอแต่เพียงว่าผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายไปจนเต็มจำนวนเท่านั้นก็เป็นอันเพียงพอ ตามความประสงค์ของกฎหมายแล้ว ฉะนั้นผู้กระทำผิดอาจได้รับชดเชยจากรัฐ หรือจากการประกันสังคมก็ได้ รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้จะได้หยิบยกขึ้นพิจารณาต่อไปในภายหลังเมื่อมีโอกาส

7.2 การกระทำความผิดอาญาบางอย่าง อาจไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนคนใดโดยเฉพาะ ในกรณีเช่นนี้ย่อมไม่ก่อให้เกิดความรับผิดในทางแพ่ง เช่น ความผิดฐานสวมเครื่องแบบของเจ้าพนักงานโดยไม่มีสิทธิ⁽¹⁾ การขับรถฝ่าฝืน พ.ร.บ. จราจร จะเห็นได้ว่าในกรณีนี้ การกระทำความผิดดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนคนใดโดยเฉพาะ บุคคลผู้กระทำจึงไม่ต้องมีความรับผิดฐานทำละเมิดในทางที่กลับกันในบางกรณี ความรับผิดทางละเมิดเกิดขึ้นโดยบุคคลนั้นได้กระทำความผิดทางอาญาด้วย เช่น ก. ลักแหวนเพชรไปจาก ข. นอกจาก ก. ต้องรับผิดทางอาญารฐานลักทรัพย์แล้ว⁽²⁾ ก. ยังต้องใช้ราคาหรือค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งแก่ ข. ด้วย และในบางกรณีการกระทำ

---

¹ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 146

²ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 334

ความผิดบางอย่างอาจมีความรับผิดทางละเมิดอย่างเดียวโดยไม่มี ความผิดทางอาญา เช่น ก. ไซ้ให้ ข. ถูกจ้างขับรถยนต์ไปส่งบุตรไปโรงเรียน ในระหว่างทางนาย ข. ได้ขับรถยนต์โดยประมาทเลินเล่อชน ค. ตาย ก. ต้องรับผิดในทางแพ่งฐานละเมิด⁽¹⁾ แต่ไม่มีความผิดทางอาญา

7.3 ความรับผิดทางละเมิดไม่ระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด คงตกทอดเป็นมรดกด้วย แต่ผู้รับมรดกรับผิดเพียงเท่าที่ตนได้รับมรดกเท่านั้น ลักษณะในทางแพ่งอีกอย่างหนึ่งที่แตกต่างกับลักษณะในทางอาญา คือ ความรับผิดทางอาญานั้นตายตามตัวผู้กระทำความผิด แต่คดีแพ่งนั้นไม่ระงับไปด้วยความตายของจำเลย เว้นแต่จะเป็นหนี้ที่เป็นการเฉพาะตัว เช่น ก. จ้าง ข. วาดรูป ต่อมา ข. ตายถือว่าหนี้ระงับเพราะในกรณีนี้เป็นกรณียุติการเฉพาะตัว ส่วนหนี้อื่น ๆ เช่นหนี้เหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ คงอยู่ในหลักที่ว่าคดีแพ่งไม่ระงับตามตัวผู้กระทำ ซึ่งในเรื่องละเมิดก็อยู่ในหลักเดียวกัน เช่น ก. ขับรถชน ข. ถึงแก่ความตาย ก. ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ครอบครัวของ ข. เป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท แต่ก่อนที่ ก. จะใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น ก. เป็นลมถึงแก่ความตายโดยปัจจุบัน ค. ซึ่งเป็นผู้รับมรดกของ ก. ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ครอบครัวของ ข. แต่ถ้านาย ค. ได้รับมรดกเพียง 10,000 บาท ก. ก็ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ ข. เพียง 10,000 บาทเท่านั้น⁽²⁾ ครอบครัวของ ข. ไม่สามารถที่จะเรียกร้องให้ ค. ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนอีก 10,000 บาทได้ แต่ความรับผิดทางอาญานั้นระงับไปถ้าผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายดังตัวอย่างข้างต้น ถ้าศาลตัดสินจำคุก ก. เป็นเวลา 1 ปี แต่ ก. ตายเสียก่อนเช่นนี้ ค. ซึ่งเป็นผู้รับมรดกไม่ต้องถูกจำคุกแทนนาย ก.

7.4 ความรับผิดทางละเมิดผู้กระทำละเมิดไม่จำต้องถึงกับมีเจตนาทางอาญา คือแม้ผู้กระทำจะไม่ได้ประสงค์ต่อผลหรืออาจเล็งเห็นผลในการกระทำความเสียหายให้แก่ผู้อื่น เพียงแต่กระทำการนั้น

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1801

เป็นการกระทำโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อ⁽¹⁾ ทำให้ผู้อื่นเป็นอันตรายผู้นั้นก็ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดแล้ว (ควรเข้าใจเสียแต่ตอนนี้ เจตนาในทางอาญากับจิตใจในทางแพ่งมีส่วนต่างกันอยู่บ้าง) เช่น ก. คัดต้นไม้ในที่ของ ข. โดย ก. เข้าใจว่าเป็นที่ดินของตน ก. ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดแล้ว แต่ความรับผิดชอบทางอาญานั้นโดยปกติผู้กระทำต้องมีเจตนา⁽²⁾ ฉะนั้นในตัวอย่างข้างต้น ก. ไม่มีความผิดทางอาญาเพราะขาดเจตนา

7.5 ความรับผิดชอบทางละเมิด ผู้กระทำละเมิดหรือใช้ให้บุคคลอื่นทำละเมิดหรือสนับสนุนให้บุคคลอื่นทำละเมิด ต้องรับผิดชอบละเมิดเท่ากัน⁽³⁾ แต่ความรับผิดชอบทางอาญาสำหรับผู้ใช้ ผู้สนับสนุน กฎหมายบัญญัติโทษไว้ไม่เท่ากัน⁽⁴⁾

7.6 ความรับผิดชอบทางละเมิดนั้น บางครั้งบุคคลผู้มีได้กระทำละเมิดก็ต้องรับผิดชอบด้วย เช่น นายจ้างรับผิดชอบเพื่อละเมิดสำหรับการกระทำของลูกจ้างในทางการที่จ้าง⁽⁵⁾ หรือตัวการรับผิดชอบเพื่อละเมิดสำหรับการกระทำของตัวแทน⁽⁶⁾ เป็นต้น แต่ความรับผิดชอบทางอาญานั้น ผู้กระทำความผิดเท่านั้นที่จะต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ความผิดในฐานะอัยยษ์ของโจร ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 211 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 ทั้งนี้หลักในประมวลกฎหมายอาญามาตรา มีว่า⁽⁷⁾ “บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็น

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

²ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59

³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432

⁴ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84, 86

⁵ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425

⁶ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 427

⁷ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2

ผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง” นอกจากนี้รัฐธรรมนูญก็มีบทบัญญัติรับรองไว้ในทำนองเดียวกัน แต่ความรับผิดในทางแพ่งอาจเกณฑ์เอาผู้อื่นเข้ามารับผิดได้ แม้ว่าผู้นั้นจะไม่มีส่วนร่วมในการทำผิดเลยก็ตาม

7.7 ความรับผิดทางละเมิด ในบางกรณีมีบทสันนิษฐานว่าเป็นความผิด⁽¹⁾ เช่น ก. เป็นช่างทำฟัน ยังคงประกอบอาชีพต่อไปโดยมิได้รับอนุญาต ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศให้ผู้ประกอบอาชีพทำฟันขอใบอนุญาตแล้ว ก. ยังคงทำกิจการต่อไปโดยมิได้ขออนุญาต และทำให้ ข. ผู้มาทำฟันเสียหายเช่นนี้ การที่ ก. ได้กระทำการฝ่าฝืนเช่นนั้นกฎหมายสันนิษฐานว่า ก. เป็นผู้ผิดในละเมิดที่ได้ทำลง แต่ความรับผิดทางอาญาไม่มีบทสันนิษฐานว่าเป็นความผิด การกระทำอย่างไรจึงจะเป็นความผิดต้องมีบทกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้ง เว้นแต่ความผิดบางฐานเช่น ความผิดฐานดำรงชีพอยู่ด้วยผลจากการหากินของผู้ค้าประเวณี⁽²⁾ และความผิดฐานอั้งยี่ซ่องโจร⁽³⁾

(8) ละเมิดกับการผิดสัญญา ละเมิดและสัญญาต่างก็เป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ด้วยกัน ละเมิดก่อให้เกิดหนี้ เพราะกฎหมายบัญญัติให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของหนี้ ซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำหรือเหตุการณ์ใดที่บุคคลผู้เป็นลูกหนี้ต้องรับผิด ได้รับค่าสินไหมทดแทนโดยที่บุคคลทั้งสองฝ่ายนี้ มิจำเป็นต้องมีข้อตกลงอย่างใดกันก่อนว่าจะไม่กระทำให้เสียหายต่อกัน ส่วนสัญญานั้นได้แก่ข้อตกลงระหว่างบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปตกลงกันให้คู่สัญญาต้องมีความผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่งต่อกัน เช่น สัญญาซื้อขาย ผู้ขายจะต้องส่งมอบทรัพย์สินของตนแก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อต้องชำระราคาทรัพย์สินแก่ผู้ขาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าหนี้ในทางสัญญานั้น

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422

²ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 286 ตามที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11

³ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 211 ตามที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 13

เกิดขึ้นเพราะมีการตกลงกัน ในบางกรณีคู่สัญญาได้กระทำผิดสัญญา กล่าวคือ มิได้ปฏิบัติตามข้อตกลงกันไว้ เช่น ผู้ขายไม่ยอมส่งมอบทรัพย์สินของคนแก่ผู้ซื้อหรือผู้ซื้อไม่ยอมชำระราคาให้แก่ผู้ขาย เป็นต้น การผิดสัญญานี้อาจทำให้เกิดความเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ ฝ่ายที่ได้รับความเสียหายย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากฝ่ายที่ผิดสัญญาได้ การทำผิดสัญญาจึงมีส่วนคล้ายคลึงกับละเมิดในข้อนี้ อนึ่ง การกระทำละเมิดกับผิดสัญญาอาจซ้อนอยู่ในกรรมเดียวกันได้ เช่น ก. ยืมผ้าจาก ข. มาใช้งานแล้วนำมาฉีกขาดเสียหาย การที่ ก. ไม่ได้ส่งผ้าคืนเป็นผิดสัญญา และการที่นำมาโดยปราศจากอำนาจเป็นละเมิด แต่อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณากันให้ลึกซึ้งลงไปอีก จะเห็นได้ว่าละเมิดและสัญญาต่างก็เป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งด้วยกัน เมื่อหนึ่งเกิดขึ้นมาแล้วผู้เป็นฝ่ายแห่งหนึ่ง มีความผูกพันต่อกันที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามหนึ่งนั้น กล่าวคือ ถ้าเป็นกรณีละเมิดก็ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน เช่น ต้องชดใช้ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ ในกรณีกระทำละเมิดให้เขาบาดเจ็บ ถ้าเป็นสัญญาก็ต้องปฏิบัติตามสัญญา เช่น ชำระราคาสินค้า เป็นต้น ถ้าไม่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามหนึ่งนั้น และได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใดแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้ซึ่งไม่ปฏิบัติจะต้องชดใช้ค่าเสียหายนั้นอีก⁽¹⁾ ด้วยเหตุนี้นักนิติศาสตร์ เช่น ศาสตราจารย์ ดร. ประจวบ หุตะสิงห์ จึงเรียกหนึ่งละเมิดว่าหนึ่งในนิติเหตุหมายความว่า กฎหมายบังคับให้เป็นหนึ่ง และเรียกหนึ่งจากมูลสัญญาว่าหนึ่งในนิติกรรมคือได้มีการตกลงกันก่อน จึงจะเกิดขึ้น

---

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 215 เมื่อถูกหนึ่งไม่ชำระหนึ่งให้ต้องตามความประสงค์ อันแท้จริงแห่งมูลหนึ่งไซ้เจ้าหนึ่งจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นก็ได้